

IEPAZĪSIMIES

PURVS !

Kas ir purvs ?

Purvs ir zemes virsas nogabals, kurā ir pastāvīgs vai periodisks mitrums, īpaša augu un dzīvnieku valsts, un tam raksturīga aktīva kūdras veidošanās. Purvs ir mājvieta daudzām augu un dzīvnieku sugām, kuras nekur citur nespēj dzīvot.

Kādas gan purvā var būt vērtības? Necilas priedītes, bezgalīgi sūnu plašumi, augi bez krāšņiem ziediem, viltīgi mirdzošas lāmu acis, ne kur apsēsties, ne lāga kur droši kāju spert....

Un tomēr - tās tur ir! Tikai, lai ieraudzītu purva dabas bagātības, ir jāieskatās purvā vērīgāk.

Tāpēc – **DOSIMIES PURVĀ!** Bez mītiskiem aizspriedumiem par purviem, bez ikdienas trokšņiem, vērīgi, dzirdīgi, uzmanīgi.

Lai izdodas saskatīt purva savdabīgo skaistumu!

Foto: M.Pakalne

Purva tipi

Purvs var veidoties pārpurvojoties sauszemei vai aizaugot ūdenstilpei.

Purva tipi:

- **zemais jeb zāļu purvs** – vēsturiski tā ir pirmā purva attīstības pakāpe. Šāds purvs barojas ar gruntsūdeņiem, kuros izšķīdušas augiem nepieciešamās minerālvielas.
- **pārejas purvs** – veidojas no zāļu purva, tā ir starpstadija starp zemo un augsto purvu, un te vērojamas abu purva tipu iezīmes.
- **augstais jeb sūnu purvs** – veidojas no pārejas purva un ir purva veidošanās pēdējā pakāpe. Šāds purvs ūdeni un barības vielas saņem tikai ar nokrišņiem.

Latvijas vecākie purvi sākuši veidoties pēc ledāja atkāpšanās apmēram pirms 8 -10 tūkstošiem gadu. Dziļākie purvi var sasniegt pat 12 metrus!

Foto: V.Baroniņa

Zemais jeb zāļu purvs

Zāļu purvi veidojas lielākoties ezeru krastos, upju palienēs, ieplakās. Tie ir bagāti mitrumu mīlošām augu sugām, dominē dažādas grīšļu sugas – *pūkaugļu grīslis*, *uzpūstais grīslis*, *augstais grīslis* u.c. Pastāvīgi iemītņieki te ir *trejlapu puplaksis* un *purva vārnkāja*. Kaļķainos zāļu purvos sastopamas arī retākas augu sugas – *bezdelīgactiņa*, *parastā kreimule* un Latvijā retā *rūsganā melncere*, kā arī vairākas orhideju sugas – *dzegužpirstītes*, *dzeguzenes*, *Lēzeļa lipare*. Raksturīgas mitru augteņu sūnu sugas – *sirpjlapes* un *smailzarītes*. Tipiski kaļķaini zāļu purvi ir Platenes purvs, Ķirbas purvs, kā arī purvi Engures un Kaņiera ezeru apkārtnē.

Foto: M.Pakalne

Pārejas purvs

Pārejas purvi veidojas ezeru krastos, sūnu purvu apmalēs vai arī mijas ar sūnu purva biotopiem reljefa pazeminājumos un lāmu malās. Sūnu segas klāsts papildinās ar *sfagniem*, kuri vairāk raksturīgi augstajiem purviem. Kūdras slānim kļūstot arvien biežākam, samazinās gruntsūdeņu un pieaug nokrišņu loma. Pārejas purvos sastopams *pūkaugļu, dūkstu un uzpūstais grīslis, spilves, purva šeihcērija, alpu mazmeldrs, parastais baltmeldrs*. Raksturīgas arī orhideju sugas – *purva sūnene, purvāja vienlape, dzegužpirkstītes, Lēzeļa lipare*.

Pārejas purvs ar sliekšņām ir Eiropas aizsargājams biotops.

Tipiski pārejas purvi ir Oleru purvs, Viķu purvs, Vesetas palienes purvs. Nereti šādi purvi mijas ar sūnu purviem vienotā kompleksā.

Foto: M.Pakalne

Augstais jeb sūnu purvs

Sūnu purvi ir sugām visnabadzīgākie. Izzīvētot te var tikai mazprasīgas augu sugas, kuras aug barības vielām nabadzīgā vidē. Ciešu paklāju veido augstajiem purviem raksturīgas sūnas – *sfagni*. Dominē *spilves* un dažādi sīkkrūmi – *virši*, *vistenes*, *andromedas*. Nereti purvā sastopamas priedes – ar izlocītu stumbru, maza auguma, dažkārt krūmveida, tomēr tās nereti ir sasniegušas pat vairāk kā 100 gadu vecumu.

Neskarts augstais purvs ir Eiropas prioritāri aizsargājams biotops.

Augstajiem purviem ir raksturīgas **lāmas** – tās ir ar ūdeni pildītas plaisas kūdrā un atgādina mazus ezeriņus purvā. To dziļums parasti ir līdz 5 metriem. *Purva lāmu malas lielākoties ir slīkšņainas, tām tuvoties ir bīstami. Esi uzmanīgs!*

Tipiski sūnu purvi ir Teiču purvs, Ziemeļu purvi, Ķemeru apkārtnes purvi, Cenas tīrelis, Stiklu purvi.

Foto: M. Pakalne

Purva vaivariņš *Ledum palustre* vāverājs, vāverene, puraši, putoši

Bieži sastopams sūnu purvu malās un purvainos priežu mežos.

Zied jūnijā, jūlijā.

Mūžzaļš sīkrūms. Augs, galvenokārt tā jaunās lapas, satur ēteriskas eļļas, kas rada reibinošu smaržu, tāpēc dažkārt ogotājiem un sēņotājiem tveicīgā vasarā, uzturoties vaivariņu

tuvumā, sāp vai reibst galva.

Izmanto kā ārstniecības augu, veterinārijā, arī kožu atbaidīšanai.

Indīgs!

Foto: M.Pakalne

Sila virsis *Calluna vulgaris* sila laksti, siliņi, sillaps, melatņi

Ļoti bieži sastopams gan sūnu purvos, gan sausos priežu mežos, virsājos.

Mūžzaļš sīkkrūms. Zied no jūlija līdz septembrim.

Kaut arī virsis ir raksturīgs sūnu purvu augs, tomēr īpaša tā savairošanās purvā var liecināt par negatīvām ietekmēm, piemēram, nosusināšanu.

Uz viršu ziediem barojas purviem raksturīga tauriņu suga - mazais viršu zilenītis.

Bitēm viršu audzēs nereti ierīko „ganības”, jo viršu ziedi ir bagāti ar nektāru un viršu medus ir īpaši garšīgi.

Foto: M.Pakalne

Melnā vistene *Empetrum nigrum* blusenājs, čūsku mellenes, raganu mellenes

Diezgan bieži sastopama purvos, priežu mežos, kāpās, virsājos.

Mūžzaļš sīkkrūms. Viens no visagrāk ziedošajiem augiem – zied jau no aprīļa.

Kaut arī augs liekas neliels, tā stumbrs var būt līdz 1 m garš, gulošs ar paciliem zariem. Ziedi sīki, sārti. Kaulenis līdzīgs melnai ogai, ir ēdams, bet ne sevišķi garšīgs.

Foto: M.Pakalne

Lācene *Rubus chamaemorus* šķomene, šķimene, lācenājs

Sastopama sūnu un pārejas purvos, purvainos priežu mežos. Lakstaugs ar gariem sakneņiem, ar kuru palīdzību veģetatīvi vairojas.

Zied maijā, jūnijā. Ziedi balti, pa vienam stublāja galotnē. Auglis oranždzeltens. Katrs, kurš to ēdis, zina, ka „ogā” ir mazi kauliņi, jo lācenes auglis ir kaulēņu kopauglis.

Lācenes lieto uzturā. Izmanto arī kā ārstniecības augu un C vitamīna avotu.

Foto: M.Pakalne

Purva dzērvene *Oxycoccus palustris* dzērvenājs, dzērves oga

Sastopama sūnu un pārejas purvos.

Mūžzaļš sīkrūms ar ložņājošiem dzinumiem. Stumbra garums var sasniegt 80 cm. Dzērvenes zied jūnijā, jūlijā sīkiem, maigi rožainiem ziediem. Ogas nogatavojas septembrī un var saglabāties pie auga visu ziemu. Pavasarī lasītas dzērvenes garšas ziņā nebūt nav sliktākas par rudenī vāktajām, pat saldākas,

tiesa gan – C vitamīna tajās krietni mazāk. Rudenī vāktas ogas ir bagātas ar C un B vitamīniem, mikroelementiem un miecvielām.

Lieto uzturā, izmanto kā ārstniecības augu. Barība arī putniem – medņiem, rubeņiem, dzērvēm u.c.

Foto: M.Pakalne

Polijlapu andromeda

Andromeda polifolia pabalte, blusukārklis

Foto: A.Petriņš

Sastopama sūnu un pārejas purvos, purvainos mežos, slīkšņās un purva lāmu malās.

Neliels, līdz 40 cm augsts sīkrūms. Zied no maija nereti līdz par septembrim. Zieds rožainā krāsā, atgādina mazu, iepaļu zvaniņu. Uz andromedu ziediem, līdzīgi kā uz viršu ziediem, mēdz baroties purviem raksturīga tauriņu suga – mazais viršu zilenītis.

Indīgs!

Foto: M.Pakalne

Ārkauša kasandra

Chamaedaphne calyculata
lielkausainā parūse, purva kasandra

Aug sūnu purvos, purvainos priežu mežos, pārpuvotos ezeru krastos. Latviju šķērso šīs sugas izplatības areāla rietumu robeža, tāpēc tā biežāk sastopama Latvijas austrumdaļas purvos, Latvijas vidusdaļā ļoti reti, bet Kurzemē nav konstatēta. Mūžzaļš sīkkrūms, līdz 60 cm augsts. Ziedi nokareni, balti, sakārtoti vienpusējā ķekarā zaru galos.

Indīgs!

Foto: M. Pakalne

Pundurbērzs

Betula nana

Aug sūnu purvos, aizaugušos purvainos ezeru krastos. Latviju šķērso pundurbērza izplatības areāla dienvidu robeža. Sastopams reti Latvijas austrumu rajonos, centrālajā daļā ļoti reti, Kurzemē nav sastopams.

Neliels, līdz 80 cm augsts krūms, aug zemeslodes ziemeļu rajonos un ir raksturīgs tundras augs. Pēcdeduslaikmeta relikts.

Pazīt var pēc sīkām, ieapaļām, spīdīgām lapām.

Latvijā īpaši aizsargājama augu suga.

Foto: V. Barónna

Parastā purvmirte *Myrica gale* balzāmkārklis, porsis

Parastā purvmirte aug zāļu purvos un pārejas purvos sliķšņainos ezeru krastos, purvainos mežos. Pretēji kasandras un pundurbērza izplatībai, sastopama tikai Kurzemes piejūras rajonos. Līdz 1,5 m augsts krūms, kurš zied aprīlī, maijā pirms lapu plaukšanas. Purvmirte Latvijas florā saglabājusies no atlantiskā klimata perioda un to var saukt par reliktu sugu. Šis augs, kurš satur ēteriskās eļļas, ticis plaši izmantots ārstniecībā.

Savulaik to apiņu vietā pievienoja alum, bet mūsdienās pazīstams kā Rīgas melnā balzāma smaržīga sastāvdaļa. *Latvijā ierobežoti izmantojama īpaši aizsargājama augu suga.*

①

Foto: M.Pakalne

Alpu mazmeldrs *Trichophorum alpinum* **Ciņu mazmeldrs** *Trichophorum cespitosum*

Alpu mazmeldrs (1) aug pārejas purvos visā Latvijā.

Ciņu mazmeldrs (2) aug sūnu purvos un sastopams Latvijas rietumu un ziemeļu daļas purvos. Austrumlatvijā nav konstatēts, jo Latvijā aug sava izplatības areāla austrumu robežas tuvumā.

Mazmeldri ir grīšļu dzimtas lakstaugi – šīs dzimtas augiem velti meklēt krāšņus ziedus – tie ir smalku matiņu vai sariņu veidā un pat grūti saskatāmi. Galvenās atšķirības starp abām

sugām: 1) alpu mazmeldram pēc noziedēšanas veidojas garas lidpūkas; 2) ciņu mazmeldram lidpūkas ļoti īsas, augs veido ciešu cini.

Ciņu mazmeldrs ir Latvijā īpaši aizsargājama augu suga.

Foto: M.Pakalne

Spilves *Eriophorum* vilnnesis, zaķlipiņas, pūciši

Latvijā ir 4 spilvju sugas – sastopamas gan sūnu un pārejas purvos, gan slapjās pļavās.

Makstainā spilve *Eriophorum vaginatum* (1) ir visraksturīgākā sūnu purviem - veido blīvus, līdz 70 cm augstus cerus. Arī spilves pieder pie grīšļu dzimtas un ziedi tām ir matiņu veidā. Makstainajai spilvei ziedi sakopoti vienā vārpiņā, pārējām spilvju sugām – **slaidajai** *E.gracile*, **platlapu** *E. latifolium* un **šaurlapu spilvei** *E. polystachion* (2) – vairākās vārpiņās. Raksturīgi, ka visām spilvju sugām pēc noziedēšanas šie matiņi pagarinās un veido lidpūkas. Izskatās, ka purvs ir nosēts ar maziem vates pikucīšiem!

Spilvju pumpuri un sēklas ir svarīga medņu un rubeņu ēdienkartes sastāvdaļa. Ziedēšanas laikā spilves ir vilinošas kukaiņiem, kuru kāpurus savukārt iecienījušas raksturīgas purva putnu sugas – purva tilbīte un dzeltenais tārtiņš.

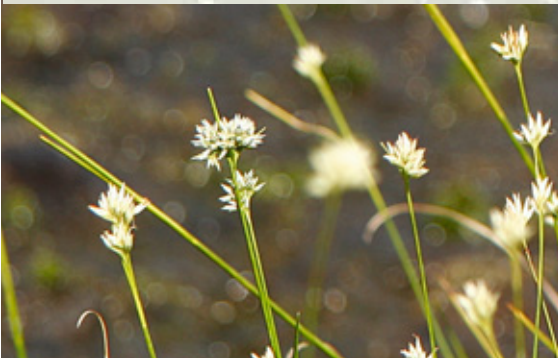
Foto: M. Pakalne

Parastais baltmeldrs *Rhynchospora alba* knābjsēklis

Aug pārejas purvos, sūnu purvu ieplakās un lāmu apmalēs. Sastopams samērā bieži.

Veido paskrajus, līdz 30 cm augstus ciņus. Arī baltmeldri pieder pie grīšļu dzimtas augiem un to ziedus veido tikai sīki

sariņi, kuri slēpjas vārpiņu plēksnēs. Ziedēšanas laikā tās ir salmu krāsā, vēlāk brūnas.

①

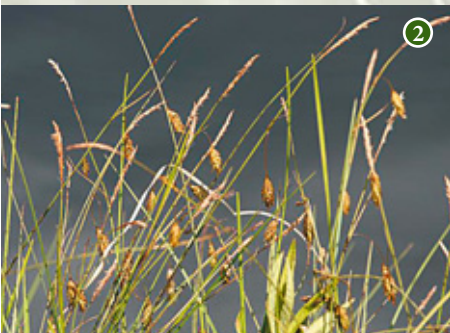
Foto: M.Pakalne

Grīšļi *Carex*

dzelzu zāle, purva zāle, skābā zāle, grīšzāle, maukleji

Grīšļu ziedi atrodas sīkos pūslīšos un slēpjas aiz mazām plēksnītēm, sakopoti vārpiņās. Grīšļu sugu ir ļoti daudz (Latvijā ap 70), un tiem ir liela nozīme zāļu tipa kūdras veidošanā.

Pūkaugļu grīslis *Carex lasiocarpa* galvenokārt dominē pārejas un zāļu purvos, veidojot plašas vienlaidus audzes.

Uzpūstais grīslis *Carex rostrata* (1) sastopams līdzīgos biotopos, nereti purva lāmu krastu sliksņās, meliorācijas grāvjos-
Dūkstū grīslis *Carex limosa* (2) raksturīgs pārejas purvu augu sūnu purvu apmalēs un lāmu sliksņās.

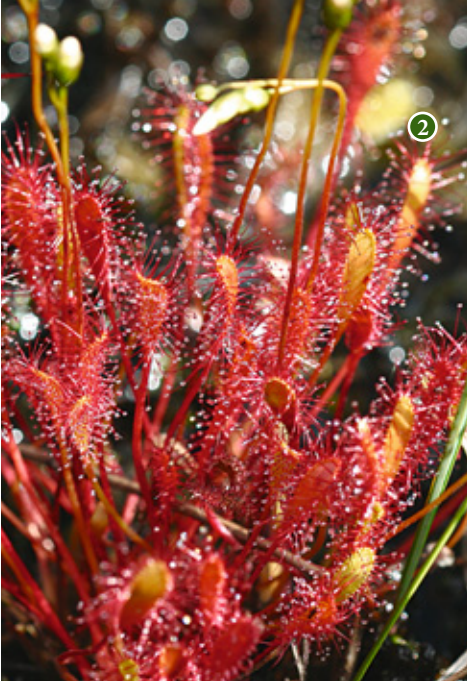

Foto: M. Pakalne

Rasenes *Drosera* acu plaktiņi, rasskretele, saules rasenes, drozēras

Rasenes aug sūnu purvu mitrajās ieplakās un pārejas purvos lāmu malās. Nereti rasene ir neskartu purvu simbols, jo degradētos purvos to velti meklēt. Rasene ir **kukaiņēdājs augs**, tās lapas ir kā lamatas – kukaiņi pielīp pie lapas dziedzermatiņiem, kuri izdala lipīgu šķidrumu. Tā fermenti spēj izšķīdināt kukaini, pāri paliek tikai hitīna apvalki, spārni, kukaiņa kājas, bet izšķīdinātais kukainis tiek uzsūkts augā. Tādā veidā rasene pielāgojusies dzīvei nabadzīgajos sūnu purva apstākļos un uzņem papildus barības vielas, kuru nav sfagnos. No 4 rasesnes sugām Latvijā biežāk sastopama **apallapu rasene** *Drosera rotundifolia* (1) un **garlapu rasene** *Drosera anglica* (2), kuras viegli atšķirt pēc lapu formas.

Arī rasenes var izmantot kā ārstniecības augus.

Foto: M.Pakalne

Trejlapu puplaksis *Menyanthes trifoliata*

gremojamā zāle, griemene, pupači, pupāji,
pupulapas, trīslapis

Aug zāļu un pārejas purvos, nereti arī slapjās pļāvās un ezeru krastos. Sastopams bieži.

Foto: A.Pundurs

Kā nosaukums rāda, trejlapu puplaksim ir raksturīga trīsdalīga lapa. Balti vai rožaini ziedi sakopoti ķekarā, zied maijā, jūnijā.

Trejdaivu puplaksi izmanto gan ārstniecībā, gan kā krāsaugu, gan mākslīgi ierīkotu ūdenstilpju apzaļumošanai.

Foto: M.Pakalne

Purva vārnkāja *Comarum palustre* dzērves kājas, varžu kājas, vārnu kājas, purvāju dzērvkājis

Aug zāļu purvos, slapjās pļavās. Sastopama bieži. Ziedi pa 2-5 ziedkopā. Nelielais zvaigžņveidīgais tumšsarkanais zieds ir īpatnējs ar to, ka vainaglapas ir īsākas par kauslapām un it kā iekļāvušās tajā, arī kauslapu iekšpuse piemērojušies vainaglapām un ir līdzīgā sarkanbrūnā krāsā. Zied jūnijā,

jūlijā, izdala nektāru. Izmanto kā ārstniecības augu un krāsauogu.

Foto: M.Pakalne

Purva šeihcērija *Scheuchzeria palustris* puķdonis

Aug sūnu purvu slapjākajās ieplakās, pārejas purvos, lāmu malās. Sastopama ne visai bieži.

Šim nelielajam līdz 25 cm augstajam augam ar sarežģīto nosaukumu ir gari (līdz 0,5 m) pazemes dzinumi. Ziedi neizteiksmīgi, dzeltenīgi vai iesārti zaļgani, pa 3-8 stublāja galā, no ku-

riem vēlāk nogatavojas someņu kopauglis, ko visbiežāk tad arī var pamanīt purvā.

Foto: M.Pakalne

Purva cūkausis *Calla palustris* purva kalla, buku lapas, auna ragi, goteņu lapas, liepenes, avenragi

Aug zāļu purvos, slapjās pļavās, purvainos mežos. Sastopams ne visai bieži.

Šis augs purvā atgādina līdzīgus ziedus vāzēs, un ne velti, jo mazais purva cūkausis ir cēlās kallas radnieks - abi šie augi ir vienas ģints pārstāvji. Zied jūnijā, jūlijā.

Lapas ar sirdsveidīgu pamatu. Lielā, baltā lapa, kura aptver dzelteno ziedu vāļiti vidū, nemaz nav zieda sastāvdaļa, bet gan balta seglapa. Vāļītē nogatavojas cūkauša augļi – spilgti sarkanas ogas.

Indīgs!

Foto: U.Suško

Plankumainā dzegužpirkstīte

Dactylorhiza maculata

Purva dzeguzene *Epipactis palustris*

Lēzeļa lipare *Liparis loeselii*

Orhideju dzimtas augi nereti aug pārejas un zāļu purvos, bet sūnu purvos gan tie nav sastopami, jo šādi purvi ir pārāk nabadzīgi barības vielām. Šīs dzimtas augiem raksturīgi izcili krāšņi ziedi kā *dzegužpirkstītēm* (1), bet nereti brūngandzel-

teni kā *purva dzeguzenei* (2) vai sīki, dzeltenīgi zaļgani kā *liparei* (3) un pat grūti pamanāmi. Purva orhidejas ir diezgan reti sastopamas, lielākā daļa no tām ir *Latvijā īpaši aizsargājamas augu sugas*.

Foto: M.Pakalne

Sfagni *Sphagnum* baltās sūnas

Sfagni ir sūnas, lielākoties sastopamas sūnu un pārejas purvos, purvainos mežos, veidojot daudzkrāsainu paklāju. Latvijā konstatētas 36 sfagnu sugas. Sūnu purvos sfagni ir galvenā augāja sastāvdaļa, un tie ir arī nozīmīgākie kūdras veidotāji. Kūdras krājumi sūnu purvā pieaug apmēram par 1 mm gadā, un tas notiek, atmirstot sfagnu apakšējām daļām. Katru gadu sfagni izaug atkal par 2-2,5 cm garāki. To augšanas spējas ir neierobežotas un tā notiek, daloties sfagna stublāja galotnes šūnai. Sfagni vairojas ar sporām. Savdabīgās uzbūves dēļ sfagni spēj uzņemt lielu ūdens daudzumu, kas 20-30 reižu pārsniedz to masu sausā stāvoklī. Tāpēc arī sūnu purviem ir tik liela ūdensietilpība – līdz 95 %. Visbiežāk purvos sastopams **Magelāna sfagns** *Sph.magellanicum* (1), **iesarkanais sfagns** *Sph.rubellumum* (2) un **garsmailes sfagns** *Sph.cuspidatum* (3) un **struplapu sfagns** *Sph.flexuosum*.

Foto: I.Daniele

Purva sviestbeka *Suillus flavidus*

Aug galvenokārt pārpurvotos priežu mežos un sūnu purvos. Sastopama augustā – septembrī, reti, bet dažkārt vienuviet aug lielās grupās. Priežu mikorizas sēne. Purva sviestbeka ir līdzīga citām sviestbeku sugām, kuras aug sausākās vietās.

Cepurīte tai 2,5-8 cm plata, gluda, mitrumā – gļotaina, sausumā – lipīga, okerdzeltena līdz dzeltenbrūna, virsmiziņa novelkama, mala sākumā ar gļotainām plīvura atliekām. Mīkstums dzeltenīgs, ar patīkamu smaržu. Stobriņi brūngani dzelteni, ar lielām atverēm. Kātiņš uz leju sašaurināts, lipīgs, dzeltenbrūns, ar gļotainu gredzenu. Ēdama sēne, tomēr nav tik garšīga, kā citas sviestbekas.

Latvijā īpaši aizsargājama sēņu suga, reta arī visā Eiropā.

Foto: I. D'Aniele

Sfagnu iedobīte

Omphalina sphagnicola

Aug sūnu purvos un purvainos mežos uz atmirušiem sfagniem. Latvijā sastopama ļoti bieži no jūnija līdz septembrim. Sfagnu iedobīte savu nosaukumu ieguvusi ieliektās cepurītes un nolaideno lapiņu dēļ. Cepurīte līdz 3,5 cm plata, sākumā plakana ar iedobīti centrā, vēlāk piltuvveidīga, gaiši okerbrūna līdz sarkanbrūna, zvīņaina, ar ieritinātu malu. Mīkstums plāns, ūdeņains, gaiši brūns. Lapiņas gaiši brūnas, retas, gar kātiņu nolaidenas. Kātiņš tievs, sarkanbrūns, reizēm ar caurspīdīgām joslām.

Neēdama sīko izmēru dēļ.

Foto: I.Daniele

Purva bērzlape

Russula paludosa

Aug mitros priežu mežos, purvu malās, sūnu purvos zem priedēm. Priežu mikorizas sēne. Sastopama bieži no jūlija līdz oktobrim.

Latvijā pazīstamas vairāk kā 100 bērzlapju sugas, lielākā daļa no tām - ar sarkanām cepurītēm. Purva bērzlape ir viena no lielākajām, skaistākajām un sēņotāju iecienītākajām bērzlapēm. Cepurīte 7-16 cm plata, sākumā pusapaļa, vecumā ieliekta, stingra, gaiši vai tumši sarkana. Virsmiziņa spoža, tālu novelkama. Mīkstums biezs, balts, zem virsmiziņas sārts, ar neizteiktu smaržu. Lapiņas sviesta dzeltenas, šķautnēs bieži sārtas, trauslas. Kātiņš cilindrisks, balts vai sārts, stingrs, sūkļains, reizēm dobs.

Ēdama, cepama pat bez iepriekšējas novārīšanas.

Foto: I.Daniele

Purva tīmeklene *Cortinarius huronensis* purva ādgalve

Aug mitros mežos un sūnu purvos zem priedēm, sastopama bieži no augusta līdz oktobrim. Latvijā zināmas ap 80 tīmekleņu sugas, bet tikai dažas no tām aug purvos. Visām tīmeklenēm attīstības sākumā starp kātiņu un cepurīti ir zirnekļa tīklam līdzīgs plīvurs.

Cepurīte līdz 6 cm plata, sākumā izliekta, vēlāk vidū ieliekta, plāna, mitra – tumši brūna, sausa – kastaņbrūna ar dzeltenbrūnām vai oranži rūsaganām šķiedrainām zvīņām. Mīkstums olīvbrūns ar svaigi pļautas zāles smaržu. Lapiņas sākumā olīvzaļas, vēlāk olīvbrūnas, retas. Kātiņš uz leju paresnināts, gaiši līdz tumši brūns, ar rūsas dzeltenām šķiedrām un joslām. Neēdama. Izmantojama dzijas krāsošanai brūnganos toņos.

Foto: I.Daniele

Sarkandzeltaine

Lactarius helvus

Aug mitros skuju koku mežos, purvu malās. Priežu mikorizas sēne. Sarkandzeltaine ir līdzīga alksnenei, tikai gaišāka, tās raksturīgākā pazīme ir kumarīna jeb zaļā sierīņa smarža.

Cepurīte līdz 15 cm plata, sākumā plakani izliekta, vēlāk ieliekta līdz piltuvveida, sarkandzeltena līdz pelēcīgi sarkanīga, vecumā bālējoša, ļoti trausla, sākumā ar ieritinātu, vēlāk iztaisnotu malu. Mīkstums bālgani dzeltens. Piensula ūdeņaina, bezkrāsaina, nelielā daudzumā. Lapiņas sākumā bāli dzeltenīgas, ļoti ciešas, gar kātiņu nedaudz nolaidenas. Kātiņš cilindrisks, uz leju tievāks, cepurītes krāsā, sākumā blīvs, vēlāk ar dobumu.

Lietojama kā garšviela nelielos daudzumos, sažāvēta un saberzta pulverī pie mērcēm un zupām. Lietota svaigi sagatavota un lietota lielākos daudzumos izraisa gremošanas traucējumus.

Foto: V.Spungis

Parastais purvraibenis

Clossiana selene

No 37 Latvijas raibeņu sugām parastais purvraibenis purvos ir visbiežāk sastopams. Uzturas mitrākās vietas, bieži vien gar purva lāmām un purva malās. Tauriņi novērojami vasaras pirmajā pusē no maija līdz jūnijam. Tie barojas uz purvos

un to malās augošajiem nektāraugiem – dzērvenēm, vaivariņiem, lācenēm, zilenēm. Gadā attīstās viena tauriņu paaudze. Ziemā nepieauguši kāpuri, kas pavasarī turpina barošanos un iekūņojas.

Foto: V.Spungis

Mazais viršu zilenītis

Plebeius argus

Latvijā zināmas 29 zilenīšu sugas. Tās var atšķirt pēc raksturīgā krāsojuma un zīmējuma spārnu apakšpusē. Mazais viršu zilenītis ir raksturīgākais purva apdzīvotājs. Tēviņi ir koši zili, bet mātītes brūnganas. Kāpuri barojas galvenokārt uz viršiem un andromedām, taču izvēlas arī tauriņziežu dzimtas augus. Tauriņi olas dēj uz barības auga, kas atrodas tiešā skudru ligzdas tuvumā.

Skudras aprūpē – tīra un aizsargā kāpurus. Pieauguši kāpuri vienmēr dodas skudru ligzdās, kur, skudru aprūpēti, iekūņojas. Bez skudru klātbūtnes tie nevar izdzīvot. Gadā ir divas paaudzes. Pirmās paaudzes tauriņi lido maijā un jūnijā, otrās – jūlijā un augustā.

Foto: M. Pakalne

Foto: V.Spunġis

Purva sisenis

Mecostethus grossus

Purvos var atrast tikai dažas siseņu un sienāžu sugas. Purva sisenis ir raksturīgs zāļu purviem ar bagātāku augāju, taču apdzīvo arī sūnu purvu lāmu malas un ieplakas. Olīvzaļais krāsojums sisenim ļauj labi maskēties augājā. Iztraucēti siseņi strauji palecas un veic nelielus pārlidojumus. Siseņi savā starpā sazinās ar skaņām, ko izdod, berzējot vienas pakaļkājas cisku, uz kuras ir sīku zobīņu rinda, pret spārna dzīslu. Purva siseņa “dziesma” ir īsa, vairākas reizes atkārtots “tik, tik, tik”. Gadā attīstās viena siseņu paaudze. Mātītes olas dēj ciņu sūnās vai uz augiem. Pavasarī izšķiļas mazi sisenīši.

Foto: V.Spungis

Purva medniekzirneklis

Dolomedes fimbriatus

Lai gan kukaiņu skaits purvā ir neliels, zirnekļiem barības netrūkst. Purva medniekzirneklis visbiežāk uzturas purva lāmu malās. Tas ir viens no lielākajiem Latvijas zirnekļiem un medī galvenokārt ūdenskukaiņus – makstenes, viendienītes, trīslodus, mušas. Zaļais krāsojums ļauj zirnekļiem labi maskēties, tādējādi izvairoties no putnu uzbrukumiem vai ļaujot nemāmi piezagties upurim. Briesmu gadījumā zirnekļi var paslēpties ūdenī. Pieauguši un jauni īpatņi sastopami visu gadu. Mātīte izveido olu kokonu, ko nēsā līdzī, kamēr izšķīļas jaunie zirneklēni.

Foto: V.Spungis

Raibgalvas purvuspāre

Leucorrhinia albifrons

Purva ezeriņos un lāmās var attīstīties tikai nedaudzu spāru sugu kāpuri. Spāru kāpuru barības bāze – viendienīšu, maksteņu, trīsuļodu kāpuri un citi – humusvielām bagātajos un skābajos purva ūdeņos ir neliela. Pieaugušām spārēm ir izcili laba redze, tās uzturas ūdenstilpju krastos un barojas galvenokārt ar sīkiem kukaiņiem – odiem, mušām. Nomedīto kukaini spāres apēd lidojumā jeb nosēžas purva priedītes sausa zara galā. Raibgalvas purvuspāre Latvijā ir reti sastopama.

Latvijā un Eiropā īpaši aizsargājama suga.

Foto: A.Avotiņš

Melnā klajumspāre

Sympetrum danae

Melnā klajumspāre ir raksturīga augsto purvu lāmu apdzīvotāja. Šīs spāres uzturas purva ūdenstilpju tuvumā, kur attīstās to kāpuri. Pieaugušās spāres medī kukaiņus mazos klajumos starp purva priedēm. Ja tās satver lielāku lidojošu kukaini, tad nosēžas priedes zara galā un notiesā laupījumu. Ne visas Latvijā sastopamās spāres ir krāšņas. Dažas, arī melnās klajumspāres tēviņi, ir gandrīz melnas. Jo ilgāk spāre dzīvo, jo vairāk tās ķermenī uzkrājas melnais pigments. Mātītēm vēdera virspuse ir dzeltenīga. Nereti šīs sugas spāres novērojamas lielā skaitā un tās ir bieži sastopamas Latvijas purvos.

Foto: A. Petriņš

Purva tilbīte

Tringa glareola

Gājputns. Purva bridējputns strazda lielumā, kura dzīve galvenokārt saistīta ar purva lāmām un to apkārtni. Ligzdu veido un rūpīgi paslēpj sūnās vai biezā zālē, dējumā 4 olīvzaļas olas ar raibumiem. Mazuļi atstāj ligzdu jau pēc 1-2 dienām. Vadājot mazuļus, bieži uzturas purvu lāmu malās, uztraukumā sēžas koku galotnēs. Ligzdot sāk pirmajā mūža gadā. Barojas galvenokārt ar sīkiem kukaiņiem, arī ar sēklām, aļģēm. Sauciens – „fi-fi”, bet dziesma rieta laikā g.k. lidojumā – melodisks trellis.

Latvijā ligzdo 800–1000 pāru.

Latvijā un Eiropā īpaši aizsargājama suga.

Foto: A. Avotīns

Dzeltenais tārtiņš

Pluvialis apricaria

Gājputns. Purvos ligzdojošs sfagnu krāsas bridējputns, nedaudz mazāks par balodi. Uzturas klajākajās purva vietās. Ligzdu parasti izveido purva sausākajās vietās ar labu pārredzamību – uz ciņiem, izklājot ar sūnām un pērnā gada augu stiebriem. Dēj 4 gaišbrūnas olas ar raibumiem. Barībā izmanto kukaiņus, to kāpurus.

Uztraukuma balss – melodisks, diezgan tālu dzirdams skumjš svilpiens „tūi”. Dziesma - sarežģītu skaņu virknējums, ko ritmiski atkārto.

Latvijā ligzdo 350-450 pāru.

Latvijā un Eiropā īpaši aizsargājama suga.

Foto: J. Kuze

Lielā čakste

Lanius excubitor

Gājputns. Zvirbuļveidīgo putnu suga, kura parasti ligzdo sūnu purvos nelielās priedītēs 1-5 m augstumā. Atgādina mazu žagatiņu. Ligzdas veidošanai izmanto zariņus, zāles stiebrus, putnu spalvas. Dēj 5-7 olas ar brūnganiem raibumiem. Lielās čakstes pamatbarība ir kukaiņi, bet nereti medī arī vārdes, ķirzakas vai pat sīkos putnus un grauzējus. Interesanti, ka neapēsto barību nereti uzsprauž uz kāda koka zariņa purvā. Lielās čakstes dziesma ir klusināts skaņu savirknējums, bet brīdinājuma sauciens ass, tālu dzirdams „ček-ček-ček”.

Latvijā reta suga, ligzdo 100-150 pāru.

Latvijā īpaši aizsargājama suga.

Foto: A.Blumbers

Kuitala

Numenius arquata

Gājputns. Viens no lielākajiem bridējputniem, ligzdo purvos. Uz zemes veido lēzenu ligzdu, parasti dēj 4 olīvbrūnas, zaļganas vai bāli zilpelēkas olas ar tumšiem plankumiem. Pārmaiņus perē abi vecāki. Mazuļi tūlīt pēc izšķilšanās atstāj ligzdu. Barojas ar sīkiem bezmugurkaulniekiem, vardēm, ķirzakām, reizēm arī ar ogām un sēklām.

Sauciens - tālu dzirdams "kuiil", dziesma - gari stiepts, burbuļojošs trellis, ko parasti dzied, veicot riesta lidojumu.

Latvijā reta suga, ligzdo 150-200 pāru.

Latvijā īpaši aizsargājama suga.

Foto: J. Kuze

Lietuvainis

Numenius phaeopus

Gājputns. Kuitalai ļoti līdzīgs, bet nedaudz mazāks bridējputns. Atšķirībā no tās lietuvainim pāri galvai 2 tumšas garenjoslas. Ligzdo plašos, klajos sūnu purvos. Ligzdu veido uz zemes, izklājot ar sausiem augiem. Dējumā parasti 4 olīvbrūnas vai zilganzaļas olas ar plankumiem un svītrām. Mazuļi jau tūlīt pēc izšķilšanās pamet ligzdu. Barojas ar kukaiņiem, tārpiem, ar garo knābi rakņājoties dūņās kādas ūdenstilpes krastā. Ligzdo galvenokārt Latvijas austrumu daļā, bet caurceļojošie lietuvaini novērojami arī rietumu daļā.

Sauciens – tālu dzirdams vibrējoši raustīts svilpiens “pfi-pfi-pfi”, rieta dziesma ļoti līdzīga kuitalas dziesmai.

Latvijā ļoti reta suga, ligzdo 60-100 pāru.

Latvijā īpaši aizsargājama suga.

Foto: J. Kuze

Gaigala

Bucephala clangula

Gājputns. Zosveidīgais putns - pīle, novērojama purva lāmās un ezeros, kur barojas, atpūšas, riesto. Riesta periodā tēviņam un mātītei atšķirīgas krāsas apspalvojums. Barojas pilnībā ienirstot, spēj ienirt pat līdz 9 m dziļumam. Ligzdu veido galvenokārt melno dzilnu kaltos koku dobumos, izklājot ar savām dūnām. Dēj 6 -12 gaiši zilganbrūnas vai zaļģanas olas. Pēc izšķilšanās mazuļi izkļūst no dobuma un māte tos ved uz tuvāko ūdenstilpi. Medī galvenokārt kustīgus objektus – sīkus dzīvniekus.

Balss – aizsmacis pēkšķiens.

Latvijā ligzdo 300-600 pāru.

Medījama suga.

Foto: J. Kuze

Kriklis *Anas crecca*

kriķis

Gājputns. Zosveidīgais putns - mazākā no peldpilēm. Riesta periodā tēviņam un mātītei atšķirīgas krāsas apspalvojums. Labprāt ligzdo lāmām bagātos augstajos purvos. Spārnos spēj pacelties klusi, lido ļoti ātri. Dējumā 7-10 krēmkrāsas līdz gaišdzeltenas olas.

Balss tēviņam – visai tālu dzirdams melodisks sauciens „kri”, bet mātītēm pēkšķēšana „ge-ge-ge”.

Sastopams bieži. Latvijā ligzdo 2000-5000 pāru.

Medījama suga.

Foto: J. Kuze

Cekulpīle *Aythya fuligula* cekulainā nirpīle

Gājputns. Zosveidīgais putns, Latvijā viena no biežāk ligzdojošajām nirpīlēm. Riesta periodā tēviņam un mātītei atšķirīgas krāsas apspalvojums. Sastopama dažādos ūdeņos, arī purva lāmās.

Vārdu cekulpīle ieguvusi, pateicoties pakausī pagarinātajām spalvām, kuras atgādina cekulu. Barojas nirstot, pat līdz 14 m dziļumam. Spārnos paceļas smagnēji, bet lido ātri un labi manevrē. Pārtiek galvenokārt no dzīvnieku valsts barības, bet ēd arī augu sēklas. Ligzdo sliksnās, uz salām, bieži vien kaiju kolonijās. Dējumā parasti 7-11 (reti 2-14) pelēkzaļas olas. Ja trūkst ligzdošanas vietas, 2-3 mātītes var olas dēt vienā ligzdā. Balss visai klusa un neskanīga, riesta laikā variē no „gi-gi” vai „hoi-hoia” tēviņiem līdz „karr-karr” vai „kerr-kerr” mātītēm. Latvijā ligzdo 800-1200 pāru.

Medījama suga.

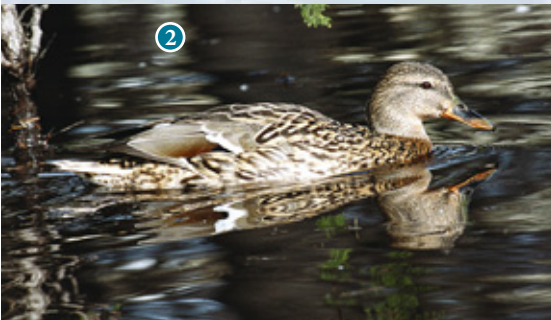
1

Foto: A.Petriņš

Meža pīle *Anas platyrhynchos* mercene

Gājputns. Zosveidīgais putns, kas tomēr arvien biežāk paliek pārziemot Latvijā – pilsētas upēs, kanālos un dīķos. Biežāk sastopamā pīļu suga un arī lielākā no peldpīlēm. Lidot spēj ļoti ātri – 74-96 km/h. Riesta periodā tēviņam (1) un mātītei (2) atšķirīgas krāsas apspalvojums. Meža pīle ligzdo uz zemes, reti koku dobumos. Dējumā 5 -14 bāli zaļas vai zilzaļas olas.

Balss tēviņiem klusa – „fīb” vai „rēb-rēb”, bet mātītēm skaļa pēkšķēšana. Sastopama bieži. Latvijā ligzdo 30000-40000 pāru.
Medijama suga.

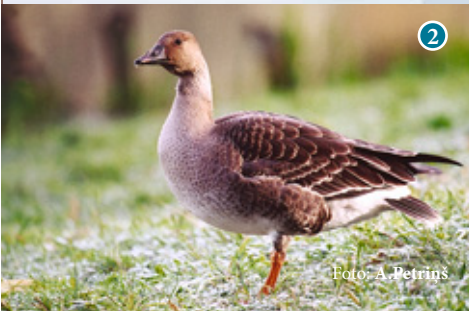
1

Foto: J. Kuze

Sējas zoss *Anser fabalis* Baltpieres zoss *Anser albifrons*

Baltpieres (1) un **sējas** (2) **zosis** ir biežāk sastopamās Latviju caurceļojošās zosu sugas, kas pārceļo no ligzdošanas vietām ziemeļu rajonos uz ziemošanas vietām Rietumeiropā. Purvos mēdz pulcēties migrācijas periodā, lai atpūstos dienā un nakšņotu. Pārējā laikā lido baroties uz tuvējiem laukiem. Baltpieres zosi no sējas zoss, kas nedaudz lielāka, var atšķirt pēc baltās pieres un laukuma ap gaišsārto vai oranžo knābi. Zosis ir monogāmi putni. Barojas ar augu valsts barību, bieži ar kultūraugu sēklām, bet pavasarī ar labības jaunajiem dzinumiem. Pārlidojumu laikā pulcējas daudzu tūkstošu lieli zosu bari, nereti vairāku sugu jaukti bari.

Barojas ar augu valsts barību, bieži ar kultūraugu sēklām, bet pavasarī ar labības jaunajiem dzinumiem. Pārlidojumu laikā pulcējas daudzu tūkstošu lieli zosu bari, nereti vairāku sugu jaukti bari.

Medījamas sugas.

Foto: A.Petriņš

Dzērve

Grus grus

Gājputns, Latvijā ierodas marta beigās, aprīļa sākumā. Savdabīgajās rieta dejās vienlaicīgi piedalās daudzi putni. Ligzdu veido uz zemes no niedrēm, augu stublājiem un sfagniem, parasti dēj 2 olas. Pēc 28 – 30 dienām izšķīlas oranžīgi dzeltenī, pūkaini mazuļi, kuri jau pēc 1 dienas spēj sekot vecākiem un uzsākt patstāvīgus barības meklējumus. Pēc apmēram 8 - 10 nedēļām jaunā dzērve sāk lidot, bet pirmoreiz perē tikai 3 - 5 gadu vecumā. Dzērves ir monogāmi putni, kas pavasarī izveido noturīgus pārus. Barojas galvenokārt ar augu valsts barību, bet dažkārt arī ar sīkiem kukaiņiem, to kāpurēm, vardēm, pelēm. Nereti mīlojas arī purvam tuvējos tīrumos ar labības graudiem. Balss spēcīga un ļoti tālu dzirdama - „krūrr-krīrr” vai sasaucoties „grūū-grīī”. Latvijā ligzdo 1000-2500 pāru.

Latvijā un Eiropā īpaši aizsargājama suga.

Foto: A. Petriņš

Rubenis

Tetrao tetrix

Nometnieks. Vistveidīgais putns, kas rudenī apvienojas baros un pārziemo, pārtiekot galvenokārt no augu valsts barības. Tēviņam un mātītei visu gadu atšķirīgas krāsas apspalvojums. Purvs ir rubeņu iecienītākais biotops, bet sastapt to var arī slapjās pļavās, izcirtumos, meža laucēs. Raksturīgs kolektīvais riests ar rubeņu tēviņu cīņām. Pavasarī riesta vietās tālu dzirdama īpatnējā rubeņu rubināšana. Spārnos paceļas ļoti trokšņaini. Mātītes ligzdu ierīko netālu no riesta vietas uz zemes. Dēj 6-11 smilškrāsas olas ar raibumiņiem. Mazuļi ātri iemācās lidot. Latvijā ligzdo 5000-10 000 pāri, bet novērojama skaita samazināšanās.

Latvijā un Eiropā ierobežoti izmantojama īpaši aizsargājama putnu suga.

SATURS

Purva tipi	3
Zemais jeb zāļu purvs	4
Pārejas purvs	5
Augstais jeb sūnu purvs	6

AUGI

Purva vaivariņš	7
Sila virsis	8
Melnā vistene	9
Lācene	10
Purva dzērvene	11
Polijlapu andromeda	12
Ārkauša kasandra	13

Pundurbērzs	14
Parastā purvmirte	15
Alpu mazmeldrs	16
Ciņu mazmeldrs	16
Spilves	17
Parastais baltmeldrs	18
Grišļi	19
Rasenes	20
Trejlapu puplaksis	21
Purva vārnkāja	22
Purva šeihcērija	23
Purva cūkausis	24
Plankumainā dzegužpirkstīte	25
Purva dzeguzene	25
Lēzeļa lipare	25
Sfagni	26

SĒNES

Purva sviestbeka	27
Sfagnu iedobīte	28
Purva bērzlape	29
Purva tīmeklene	30
Sarkandzeltaine	31

KUKAIŅI

Parastais purvraibenis	32
Mazais viršu zilenītis	33
Purva sisenis	34
Purva medniekzirneklis	35
Raibgalvas purvuspāre	6
Melnā klajumspāre	37

PUTNI

Purva tilbīte	38
Dzeltenais tārtiņš	39
Lielā čakste	40
Kuitala	41
Lietuvainis	42
Gaigala	43
Kriklis	44
Cekulpīle	45
Meža pīle	46
Sējas zoss	47
Baltpieres zoss	47
Dzērve	48
Rubenis	49

Sagatavots Eiropas Komisijas *LIFE-Nature* fonda atbalstītā projekta LIFE04NAT/LV/000196 „Purva biotopu aizsardzības plāna īstenošana Latvijā” ietvaros.

Izdevējs: Latvijas Dabas fonds

Izdošanu finansēja: Dabas aizsardzības pārvalde,
Mārupes pašvaldība, Babītes pašvaldība

Teksts: V. Baroniņa

Konsultanti: M. Pakalne, A. Petriņš, I. Dāniele, V. Spuņģis

Dizains: D. Brinkmane

Iespiests Jelgavas tipogrāfijā
2006.

Dabas
aizsardzības
pārvalde

MĀRUPES
PAŠVALDĪBA

BABĪTES
PAŠVALDĪBA